

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ιθ'

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1885
 1 Ἰανουαρίου ἑξῆς. ἔτους καὶ εἴνε ἰτησία. — Γραφεῖον Δευθ. Ἐπι τῆς λειωρ. Πανεπιστημίου 39.

Τὰς ἡμέρας ταύτας παραδίδεται εἰς τὴν δημοσιότητα ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ κομψὸς τόμος περιέχων τὰ « Πάρεργα » τοῦ κ. Ἐμμ. Ροΐδου, ὧν τὴν ἔκδοσιν ἐγκαίρως ἀνήγγειλεν ἡ « Ἐστία ». Πᾶσαν σύστασιν τοῦ βιβλίου θεωροῦμεν περιττήν, προκειμένου περὶ ἔργου τοῦ κ. Ροΐδου. Νομίζομεν δὲ ὅτι ἐξαίρετως ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα παρέχομεν τοῖς συνδρομηταῖς τῆς « Ἐστίας », δημοσιεύοντες ἐνταῦθα τὸν πρόλογον, δι' οὗ ὁ συγγραφεὺς συνοδεύει τὴν ἔκδοσιν τῶν Παρέργων αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ πραγματεύεται μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ εὐφυίας καὶ χάριτος τὸ ζήτημα τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ ὅποσον διαρκῶς ἀπασχολεῖ τοὺς φιλολογοῦντας, ζωηρότερον δὲ ἀνεκινήθη καὶ πάλιν ἐσχάτως παρ' ἡμῖν.

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΓΛΩΣΣΗΣ

Ὅτε πρὸ ἰκανῶν ἤδη ἔτῶν κατέθεσα τὸν κάλαμον μετὰ τὸ τέλος νεανικοῦ μου ἔργου, εἶχον σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ λάβω πλέον αὐτὸν εἰς χεῖρας διὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους, τῶν ὁποίων τὸ βάσιμον δύσκολον φαίνεται μοι ν' ἀμφισβητηθῇ. Ὁ πρῶτος τούτων εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν παρούσαν τῆς γλώσσης ἡμῶν κατάστασιν οὐδὲ δύο μεταξὺ δέκα αὐτοῦ ἰδεῶν δύναται ὁ γράφων νὰ μεταδώσῃ, δὲν λέγομεν ἀκριβῶς ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐπαρκῶς, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς χρήσεως λέξεως τινος ἢ γραμματικοῦ τύπου, ἢ ἐξορισθέντος τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου, ὡς δῆθεν χυδαίου, ἢ ἀρχαίζοντος καὶ ἀχρήστου ἐν τῷ προφορικῷ. Κατ' ἀμοιότερας δὲ ταύτας τὰς περιπτώσεις, εἴτε τὸ λεγόμενον καὶ μὴ γραφόμενον, εἴτε τὸ γραφόμενον καὶ μὴ λεγόμενον προτιμῆσιν ὁ συγγραφεὺς, ἀδύνατον εἶναι νὰ διατυπώσῃ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ ἀμιγῆ καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ παντὸς περισπασμοῦ τῆς προσοχῆς ἐπ' αὐτάς τὰς λέξεις, ἐνῶ αὐταὶ τότε μόνον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπληροῦσαι τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὡσάκις παρελαύνωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου ἐντελῶς ἀπαρατήρηται. Τοῦτο ὅμως εἶναι παρ' ἡμῖν κατ' ἐξαίρεσιν δυνατὸν, μόνον ὡσάκις ἐκ συμπτώσεως τύχῃσι πᾶσαι αἱ λέξεις ὀλοκλήρου φράσεως κοιναὶ καὶ ἀκριβῶς ὅμοιαι τὴν κλίσιν ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ σήμερον ἑλληνικῇ, τῇ λαλουμένῃ δηλ. καὶ οὐχὶ τῇ γραφομένῃ. Ὁ ἀναγινώσκων λ.χ. « τράγος, λύκος, ἀετός, τὴν πέρδικα » προσέχει εἰς μόνην τὴν παράστασιν τῶν τοιούτων ζώων· ἀλλ' εἴτε « αἰλουρος » γράψῃ τις εἴτε « γάτος », εἴτε « πάπια » εἴτε « ρῆσσα », εἴτε « ὁ χῆρ » εἴτε

« ἡ χῆρα », εἴτε « ἡ πέρδικα » εἴτε « ἡ πέρδικη », ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκὸν ἢ τὸ δημῶδες τῆς λέξεως ἢ τῆς κλίσεως, τὰ οὐδὲν ἔχοντα κοινὸν πρὸς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ τετράποδα ταῦτα, καὶ ἀμαυροῦντα τὴν καθαρότητα τῆς παραστάσεως διὰ τῆς ἀναμίξεως ὅλως ἀσχέτου αὐτῇ γραμματικοῦ περισπασμοῦ. Ὅσάκις κατ' ἐλάχιστον διαφέρουσιν ἀλλήλων, οἱ μὲν τύποι τῆς λαλουμένης ἐλκύουσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὴν προσοχὴν ὡς φέροντες τὸ στίγμα τῆς προγραφῆς ὑπὸ τῶν λογίων, οἱ δὲ τῆς ἀρχαίας ὡς νεκροί. Μόνον κατόρθωμα τῶν δῆθεν διορθωτῶν τῆς γλώσσης ὑπῆρξε ν' ἀτιμάσωσι καὶ νὰ καταστήσωσιν ἄχρηστον ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ τὸν πλοῦτον τῆς λαλουμένης, χωρὶς νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς ἐκταφέντας ἀττικισμοὺς ζῶην πραγματικὴν, ἥτις διὰ μόνου τοῦ στόματος οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ καλάμου δύναται νὰ ἐμφυσηθῇ. Τὴν αὐτὴν δυσάρεστον αἴσθησιν κατήντησεν οὕτω νὰ προξενῇ εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ προσθήκη καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ, καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς δοτικῆς πλείστων ὀνομάτων, καὶ τὸ « σεῖς » καὶ τὸ « ὑμεῖς », καὶ ἡ « μῦτη » καὶ ἡ « ρίς », καὶ τὸ « ἐπρόσφρα » καὶ τὸ « προσήεγκον », καὶ τὸ « ἐδάγκασα » καὶ τὸ « ἔδηξα » καὶ ἀναριθμητὰ ἄλλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ταλαντεύεται ὁ γράφων, ὡς ναυτιῶν θαλασσοπόρος μεταξὺ Χαρυβδέως καὶ Σκύλλης. Πᾶν τὸ μὴ ἀφορήτως σχολαστικὸν φαίνεται ἡμῖν σήμερον χυδαῖον· ἀντὶ δὲ νὰ ὀλιγοστεύῃ διὰ τοῦ χρόνου, αὐξάνει καὶ κορυφοῦται τὸ κακόν, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἀποκοπῆς ζωντὸς τινος μέλους τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ δι' ὄζοντος ἀττικῷ ψοφίμου.

Εἰς τὰς πλείστας τῶν λέξεων, ὧν ἔχει ἀνάγκην ὁ γράφων, μετεδόθη οὕτω ἰδιάζουσα κομματικὴ χροιά, ὅσμη τις ἀγορᾶς ἢ διδασκαλείου, « Παληανθρώπου » ἢ Ψευδηρωδιανοῦ, προστιθεμένη εἰς τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ καθιστώσα ἀδύνατον τὴν παράστασιν ἀμιγῶς ἐνοίας, πρὸς ἣν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι μόνον ἐντελῶς ἄχροι, ἄσομοι καὶ ἄυλοι οὕτως εἰπεῖν λέξεις. Ἀλλὰ σήμερον τοσαῦτα εἶναι αἱ ἤδη στερηθεῖσαι τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου προσόντος, ὥστε καταπτώσιν ἄχρηστα τὰ ἐννεα τοῦλάχιστον δι-

κατα τῆς γλώσσης. Ὁ γράφων νεοελληνιστὶ εὐρίσκεται οὕτω πρὸ τοῦ διλήμματος, ἢ νὰ παραιτηθῆ τῆς μεταδόσεως πάσης αὐτοῦ ιδέας, τῆς δυναμένης νὰ ἐκφρασθῆ διὰ τῶν ὀλιγίστων ἀχρόων, ἧτοι κοινῶν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ ὁμιλουμένην ὀνομάτων, ἢ ν' ἀναμίξῃ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα εἰς οἰονδήποτε πραγματεύεται θέμα, μολύνων διὰ τοῦ ρυπάσματος τούτου τὴν διαύγειαν πάσης ἐννοίας καὶ τὴν ζωρότητα πάσης εἰκόνας. Πῶς δὲ νὰ συμβιβάσῃ μετὰ τῆς συγκινήσεως ἐξ οἰουδήποτε αἰσθήματος ἢ τῆς διεγέρσεως οἰουδήποτε πάθους, μετὰ λύπης ἢ γέλωτος, μετὰ χαρᾶς ἢ θαυμάσιου, τὸν διχασμὸν τῆς προσοχῆς τοῦ ἀναγνώστου μετὰ τούτων καὶ τῆς τηρήσεως ἢ τῆς παραβάσεως γραμματικῶν κανόνων; Τοὺς δεδακρυσμένους ὀφθαλμοὺς ξηραίνει ὁ ἀναδιπλασιασμός, οἱ δὲ θαυμάσιοι ὄζουσι ἀφορισμοῦ τῶν λογίων, δημοτικῆς ἐπιτηδεύσεως, Ἐπτανήσου καὶ Λασκαράτου.

Ἡ μόνη ἐνὸς τόνου μετὰθεσις ἀρκεῖ πολλάκις νὰ καταστρέψῃ τὰ πάντα. Τὸ ἐπίθετον λ. χ. βυζαντινὸς ἀνακαλεῖ ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, κόνιν ἵπποδρόμου, ἀναθυμιάσεις λιθάνου, χρυσοποιικίλτα μωσαϊκά, σκιερὰ κελία, ὀφθαλμῶν ἐξορῶντες, ῥόπαλα εἰκονοκλαστῶν, ὄργανα καὶ τροπάρια, πορφύρας καὶ ῥάσα, πατρικίους ἀσπαζομένους τὸ σανδάλιον ἑταίρων, χῆνας σιτοφαγοῦντας ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ στήθους τῆς Θεοδώρας καὶ ὅσα ἄλλα ἐσυνείθισέ τις παιδιόθεν μετὰ τῶν βυζαντινῶν νὰ συνδέῃ. Ἄλλ' ἅμα μεταβαπτισθῶσι οὗτοι «βυζαντινοί», ἀμέσως ἀναμιγνύονται εἰς τὰς ἀνωτέρω ἱστορικὰς ἀναμνήσεις αἱ «Γλωσσικαὶ» τοῦ κ. Κόντου «Παρατηρήσεις» εἰς τὴν ὁσμὴν τοῦ λιθάνου πνοῆ διδασκαλικῆς κινάβρας, εἰς τοὺς ἵπποδρομικοὺς ἀγῶνας γραμματικαὶ ἐρίδες τοῦ κ. Βερναρδάκη πρὸς «τὸν σοφὸν τῆς Ὀλλάνδας», κομβολόγια παραπομπῶν, ὕβρεων καὶ μηνύσεων κατὰ τοῦ Κοραΐ, τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Οἰκονόμου καὶ τοῦ Ἀσωπίου ἐπὶ ἀγραμματοσύνη, μανία ἀνθρώπου διατάσσοντος τοὺς σήμερον Ἕλληνας νὰ λέγωσιν «ἄψ ἀναχάζομαι» ἀντὶ ὀπισθοδρομῶ, ἀνεξήγητος μακροθυμία κυβερνήσεως ἀνεχομένης τοιοῦτο κήρυγμα ἀπὸ ἔδρας Πανεπιστημίου, καὶ πᾶν ἄλλο οὐδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τοὺς Παλαιολόγους καὶ τὴν Χρυσομαλλῶ. Ὁ διὰ τοιούτων διορθωμένων λέξεων ἀναγκάζομενος νὰ ἐκφράξῃ τὰ διανοήματα αὐτοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν ζωγράφου, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ χρώματα ἤθελον εἶναι μεμιγμένα μετ' αἰθάλης καὶ βορβόρου. Οὐδὲν ἄλλο τῶ ὄντι ἢ αἰθάλη καὶ βορβόρος εἶναι ἢ προσθήκη εἰς τὴν σημασίαν πάσης λέξεως χροιάς σχολαστικότητος ἢ χυδαϊσμοῦ. Ἄλυτον δὲ ἐμὲ αἰνίγμα εἶναι πῶς διέφυγε τὸν φιλόσοφον ἄνθρωπον τοῦ Κοραΐ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ μετὰ μέτρον καὶ κρίσεως διορθώσεις τῶν τύπων τῆς λαλουμένης ἤθελον ἔχει ἄφευ-

κτον ἀποτέλεσμα νὰ διχοτομῇ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου μετὰ τῆς γενομένης διορθώσεως καὶ τοῦ σημαινομένου τῆς λέξεως, καθιστῶσα ἀδύνατον τὴν ἀποκλειστικὴν ἐκείνην εἰς μόνην τὴν ἐννοίαν προσήλωσιν, ἄνευ τῆς ὁποίας ὄζει πᾶν ἀνάγνωσμα γυμνάσιου μαθητικοῦ. Ἐπι δὲ ἀπορώτερον φαίνεται, πῶς ὁ Χριστόπουλος, ὁ Βιλλαρᾶς, ὁ Ρίζος καὶ ὁ Σολωμός, οἱ τόσα ἄλλα ὀρθὰ καὶ καλὰ γράψαντες περὶ γλώσσης, οὐδέποτε ἐσκέφθησαν ν' ἀντιτάξωσιν, ὡς ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνώμης τῶν διορθωτῶν, τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἀπαρατηρήτου τῶν λέξεων ῥοῆς καὶ τῆς ἐντελοῦς εἰς τοὺς τύπους αὐτῶν ἀπροσεξίας τοῦ ἀναγνώστου. Τὸ ἐπιχείρημα ὠνομάσαμεν ἀκαταμάχητον, διότι ὁ μὴ διχασμὸς τῆς προσοχῆς μετὰ τῆς ιδέας καὶ τῶν ὑλικῶν τῆς προτάσεως αὐτῆς μέσων οὔτε ἀτομικῆ ἡμῶν γνώμη εἶναι βεβαίως, οὔτε κανὼν μόνης τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, ἀλλὰ στοιχειώδης ὅρος πάσης καλλιτεχνίας. Τοῦ ἀγαθοῦ αὐλητοῦ ἀκούεται μόνον τὸ μέλος καὶ οὐχὶ συγχρόνως τὸ φύσημα καὶ ὁ κροταλισμὸς τῶν δακτύλων· ὁ δὲ καλὸς ζωγράφος ἐλκύει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς μόνον τὸ εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον καὶ οὐδὲν εἰς τὸ κινάβαρι, τὴν ὄχραν, τὸν κρόκον καὶ τὴν λοιπὴν προμήθειαν τοῦ χρωματοπωλείου. Οὕτω καὶ τὸ λευτικὸν ἔνδυμα τῆς ιδέας πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἐντελῆ διαφάνειαν ἢ μᾶλλον ἀφάνειαν τῶν ὀνομασθέντων «ἀεροῦφάντων» χιτῶνων ἐκείνων τῆς Κέω, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔλαμπον ὡς ὑπὸ κρύσταλλον αἱ σάρκες τῶν δεσποινῶν τῆς Ῥώμης! Πᾶσα ἐφ' ἑαυτὴν, καὶ οὐχὶ ὑπὸ μόνου τοῦ σημαινομένου αὐτῆς, ἐλκύουσα τὴν προσοχὴν λέξις προξενεῖ ἐν τῷ λόγῳ αἴσθησιν, οἷαν παράκρουσις ἐν συναυλίᾳ, κηλὶς ἐπὶ εἰκόνας, μῦθα ἐντὸς ζωμοῦ. Ματαίᾳ δὲ εἶναι ἡ ἐλπίς ὅτι δύναται νὰ παύσῃ ἢ τοῦλάχιστον ἐλαττωθῆ διὰ τῆς ἐξεως καὶ τοῦ χρόνου ἢ ἐξ αὐτῶν ἀηδία. Τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν, ἂν ἡ λεγομένη διορθώσις περιελάμβανε πλὴν τοῦ γραφομένου καὶ τὸν προφορικὸν λόγον, οὐχὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ἄβωδου καὶ τοῦ βήματος μονόλογον, ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπαγγελία γραπτοῦ, ἀλλὰ τὸν συνήθη διάλογον τῆς καθ' ἑκάστην πρὸς πάντας ὁμιλίας. Τῆς δὲ μετὰ τὴν διαλόγου καὶ μονολόγου διαφορᾶς πρόχειρον παρέχει παράδειγμα ἡ ἐν αὐτῷ τῷ Βουλευτηρίῳ ἐπικρατοῦσα διγλωσσία. Ἐφ' ὅσον τῶ ὄντι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους μονολογοῦσιν ἐν ἀταραξίᾳ, μεταχειρίζονται τοὺς τύπους τῆς γραφομένης ἀλλ' ἅμα ἐξ οἰαςδήποτε ἀφορμῆς ἐξαφθῶσιν, ἅμα ἀργίωσιν αἱ διακοπαὶ καὶ διαδεχθῆ ὁ διάλογος τὴν μονολογίαν, εὐθύς ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀπαγγελίαν γραπτοῦ λόγου ἢ ζῶσα λαλιὰ τῶν Ἑλλήνων, ἢ μόνη δυναμένη μετ' ἀληθοῦς πάθος

Ἔτι τὸν χιτῶνα τοῦτον ὠνομάζον οἱ Λατῖνοι «ventus textilis» καὶ «toga vitrea».

νά συμβιβασθῆ. Οἱ κατακόρως ἀναμασῶντες ὅτι συμπροδεύει, ἦτοι ἐξαρχαίζεται, μετὰ τῆς γραπτῆς, καὶ ἡ λαλουμένη, καὶ ὡς παράδειγμα φέροντες βουλευτάς, εἰσαγγελεῖς, δικηγόρους καὶ ἱεροκλήρικας μονολογοῦντας, ἤθελον εἶναι πολὺ πειστικώτεροι, ἂν ἠδύοκον νὰ πληροφορήσωσιν ἡμᾶς τίνα οἱ ῥήτορες οὗτοι λαλοῦσι γλώσσαν συνευθυμοῦντες μετὰ φίλων, ὑπομένοντες τοὺς πόνους χειρουργικῆς ἐγχειρίσεως, ἐπιπλήττοντες παῖδα θραύσαντα ποτήριον, ἀποχαιρετῶντες ἐκπνέοντα συγγενῆ, πατούμενοι καθ' ὁδὸν ὑπὸ ἀπροσέκτου διαβάτου, γονατίζοντες ἐνώπιον γυναικὸς ἢ παραληροῦντες ἐν ὄνειρῳ. Οὐδόλωσ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ γλώσσης τοῦ λαοῦ καὶ γλώσσης τῶν λογίων, ἀλλὰ περὶ διγλωσσίας τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐχόντων γλώσσαν ζωντανήν, δι' ἧς ἐκφράζουσι πάντα αὐτῶν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη, καὶ καταδικαζομένων νὰ μεταχειρίζωνται γράφοντες ἢ ἀγορευόντες ἄλλην τινά, δι' ἧς εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ ἐκφρασις παντὸς αἰσθήματος καὶ παντὸς πάθους. Ἐφ' οἰανδήποτε καὶ ἂν ἐξετάσῃ τις τὸ ζήτημα ἔσφιν, πάντοτε εἰς τὴν διγλωσσίαν καταπᾶ. Οἱ μὴ θέλοντες νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ γραφομένη καὶ ἄλλη ἡ ὁμιλουμένη, πρέπει ἐξ ἄπαντος νὰ παραδεχθῶσι τὴν διχοτόμησιν τῆς τελευταίας ταύτης εἰς γλώσσαν μονολόγου καὶ γλώσσαν διαλόγου, εἰς γλώσσαν συγκινήσεως καὶ γλώσσαν ἀταραξίας, ἐχούσας ἰδιαιτέρον ἐκάστη λεξικὸν καὶ ἔτι μᾶλλον διαφέρουσιν γραμματικῆν. Κατὰ τὸν Σαιξπείρον τεκμήριον σφοδρὰς συγκινήσεως εἶναι τὸ νὰ λησμονῆ τις ἐνδύμινος τὸν λαίμοδετον αὐτοῦ καὶ τὰς περινημίδας πρὸς ἐκτίμησιν ὅμως τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ σήμερον "Ἕλληνος φαίνεται πολὺ ἄσφαλλέστερον γνώρισμα ἢ χρῆσις ἢ παράλειψις τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ. Τὴν τοιαύτην τελείαν τῆς διωρθωμένης γλώσσης ἀνεπιτηδεϊότητα πρὸς διέγερσιν καὶ ἐκφρασιν παντὸς πάθους πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχον ὑπ' ὅσφιν καὶ αὐτοὶ οἱ διορθωταί, οἱ ἔνεκα τούτου μετονομάσαντες τὸ μανδύλιον «ῥινόμακτρον», ὡς προωρισμένον ῥίνας μόνον καὶ οὐδέποτε ὀφθαλμούς νὰ σπογγίζῃ. Ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῆς λέξεως ταύτης διαλάμπει ἅπαντα τῶν λογισμάτων ἡ καλαισθησία. "Ἄν οὐδὲν δύναται τις νὰ λάβῃ ἀποχωριζόμενος τῆς φιλτάτης του θελκτικώτερον ἐνθύμημα τοῦ ὑγροῦ αὐτῆς μανδυλίου, κατὰ τι διάφορος ἤθελεν εἶναι ἢ προσφορὰ ὑγροῦ... μᾶκτρου τῆς ῥίνος. Τὸ αἰσθημα καὶ τὰ δάκρυα μετέβαλεν ἢ διόρθωσις εἰς μύξαν καὶ ἀηδῖαν. Ἄλλὰ καὶ τοῦ μᾶλλον κορυζῶντος μᾶκτρου ἀσυγκρίτως ἀηδεστέρα εἶναι ἢ ἀπὸ τινος χρόνου κατορθωθείσα συγκόλλησις μετὰ τοῦ «θᾶ» τῶν μέσων ἀορίστων καὶ ἡ βδελυρὰ πληθυντικῆ δοτικῆ τῶν περιττοσυλλάβων. Ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τούτου, ἄς λάβῃ ἀνὰ χεῖρας προσκλητήριον εἰς τὸν χορὸν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, δι' οὐ οἱ μέ-

χρι βαθμοῦ ὑπουργικοῦ γραμματέως ὑπάλλληλοι προσκαλοῦνται «σὺν ταῖς συζυγοῖς αὐτῶν καὶ θυγατράσιν!»

Ἐφ' ὅσον τῆς λεγομένης διορθώσεως τῆς γλώσσης προΐσταντο ἄνδρες, οἱ οὐ Κοραῆς καὶ ὁ Ἀσώπιος, οἱ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πλάνῃ διαπρέποντες ἐπὶ σωροσύνη καὶ εὐθυκρισίᾳ, ἡδύνατο ν' ἀπομένη ἀμυδρὰ τις ἐλπίς βαθμιαίας προσεγγίσεως τοῦ προφορικοῦ πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον. Πᾶσα ὁμως περὶ τούτου συζήτησις καταπᾶ ἀργολογία, καθ' ἣν ὦραν πάντες πλὴν ἐνὸς οἱ ἔχοντες νοῦν λόγοι θεωροῦσι πρέπον νὰ λησμονήσωσι τὸ: «Δισχρὸν σιωπᾶν, βραβάρους δ' εἶν λέγειν», οἱ δὲ βάρβαροι χρησιμοδοτοῦσιν, ὅτι πρέπει πᾶς "Ἕλληνα νὰ μεταχειρίζεται τὸν κάλαμον αὐτοῦ ὡς σκαπάνην, ὅπως εὐρύνη καὶ καταστήσῃ ὅσον τάχιστα ἀνυπέριθτον τὸ μεταξὺ τῆς λαλουμένης καὶ τῆς γραφομένης χάσμα. Ὁ τοιοῦτος γραπτὸς λόγος ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ σχολάρχου διὰ τοῦ ὀνόματος «ἄστειος», θεμελιώδης δὲ τῆς σχολῆς ταύτης ἀρχὴ φαίνεται οὕσα ἡ ἀκριβῶς ἀντίθετος τῆς ἡμετέρας. "Ἄν ἡμεῖς πιστεύωμεν ἀπαραίτητον τῶν λέξεων προσὸν τὸ νὰ παρέρχωνται ἐντελῶς ἀπαρατήρητοι, «ῥέουσai ἡσυχῇ» ὡς τὸ ὕδωρ τῆς Σιλωάμ, οἱ ὁπαδοὶ τῆς νέας αἰρέσεως διδάσκουσιν ἀπ' ἐναντίας, ὅτι πολὺ μᾶλλον τῆς ἐνοίας πρέπει νὰ ἐλκῆ τὴν προσοχὴν τῶν λέξεων καὶ τῶν κλίσεων ἢ «ἄστειότης». "Ἄδικον δὲ ἤθελον εἶναι νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐπιτυγχάνουσι πληρέστατα τοῦ σκοποῦ. Πῶς τῷ ὄντι νὰ προσέξῃ εἰς τὴν ἐννοίαν ὃ ἔχον νὰ θαυμάσῃ τὰ «ἀφικετο», τὰ «ἐκδιδόται», τὰ «σχὼν τῆς τιμῆς», τὰ «νὰ πληρῶται», τὰ «ἴνα ἐνδῶ», τὰ «ἐπὶ τὸ βῆμα παριών», τὰ «ἔχω δι' ἐλπίδος», τὰ «θᾶ ποιήσεται», τὰ «ἐγνώρισεν ἡμῖν ὁ τηλέγραφος», τὰ «ἔδον ἴνα γένηται», τὰ «προενηνεγμένος», τὰ «ἐξηγησάμην, ἔσημειωσάμην, ἐφιλοτιμησάμην, ὑψηνιζάμην» καὶ τὴν ἄλλην ἀπὸ τινος χρόνου μολύνουσαν τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον αἰσχίστην κοπρολογίαν; Καὶ ἄστεϊα δὲ ἂν ὑποθεθῶσι ταῦτα, πρέπει καὶ τότε νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ ἀστείου. Οὐχὶ μετὰ τῆς ἀστειότητος τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τοῦ Μολιέρου, τῆς εἰς τὴν διάνοιαν ἀποτεινομένης, ἀλλὰ μετὰ τῆς κωμικότητος τοῦ Ἀρλεκίνου καὶ τοῦ Πουλκινέλα, τῆς θηρευοῦσης γέλωτα διὰ παρατάξεως λέξεων ἀλλοκότων. Τὸ δὲ «ἄστειότατον» πάντων εἶναι ὅτι τὰ τέρατα ταῦτα πολιτογραφοῦνται ἄνευ ἀνάγκης, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου τῆς ἐκφράσεως κέρδους, ἐκ πλατωνικοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ἀηδῖαν.

Εἰς τοιοῦτον ἐπέπρωτο νὰ κατακυλισθῆ βόρβορον ὁ ἀτυχῆς ἡμῶν γραπτὸς λόγος. Ὁ λογισμὸς τῆς «Βαβυλωνίας» ἦτο τοῦλάχιστον συνειδήσις, λαλῶν ἀπαραλλάκτως ὅπως ἔγραφεν· οἱ διάδοχοι ὁμως τούτου, πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῶν

ἀπὸ πάσης φοβερᾶς ὑποχρέωσης, προτιμότερον ἐνόμισαν νὰ καταδικάσωσι τὸ ἔθνος νὰ ἔχη δύο γλώσσας. Ἡ διαίρεσις τοῦ λόγου εἰς «ἀστείον» καὶ μὴ «ἀστεῖον,» ἦτοι τὸ διαζύγιον μεταξύ λαλουμένης καὶ γραφομένης, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς γεγονός συντελεσθέν, ἀρ' ἢς ἡμέρας εἰσεχώρησαν εἰς πλείστας ἐφημερίδας, εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ αὐτὰ τὰ ἀνακτορικά προσκλητήρια, οἱ μονολεκτικοὶ μέλλοντες, οἱ μέσοι ἀόριστοι, τὰ εἰς μι βήματα, αἰπεριττοσύλλαβοι δοτικαὶ καὶ τὰ ἄλλα βδελύγματα, τὰ ὅποια ἀνέχεται μὲν ὁ χάρτης, ἀλλὰ σικχαίνεται καὶ τὰ ἀποπτύει παντός Ἕλληνας τὸ στόμα. Τὸν κίνδυνον τῆς διγλωσσίας προεῖδε καὶ τὰ ὀλέθρια αὐτῆς ἀποτελέσματα κατέδειξε πρὸ τριακονταετίας ἤδη ὁ ἀείμνηστος Σπυρίδων Τρικούπης¹, ὁ οὐδὲως προβλέπων, ὅτι ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπέπρωτο νὰ προκηρυχθῆ τὸ σχίσμα ἀπὸ ἄμβωνος πνευματικῆς, ἀδιαφορούσης τῆς κυβερνήσεως, γελώντων ἐν σιωπῇ τῶν ἄλλων καθηγητῶν² καὶ οὐδενὸς θέλοντος νὰ κατανοήσῃ ὅποια εἶναι διὰ τὸ ἔθνος συμφορὰ ἢ διγλωσσία. Παραλείποντες πᾶσαν ἄλλην ἐξ αὐτῆς ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ζημίαν, περιοριζόμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς πνιγμὸν ἐν τοῖς σπαργάνοις καὶ ταφῇ ὑπὸ ἀσάλευτον πλάκα τῆς οἰαζδῆποτε νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἣτις οὐδεμίαν εἶχεν ἄλλην αἰσιωτέρου μέλλοντος ἐλπίδα, πλὴν τῆς συνδιαλλαγῆς τῆς λαλουμένης πρὸς τὴν γραφομένην. Ἐρ' ὅσον τῷ ὄντι δὲν ἀποδειχθῆ ἔσφαλμένος ὁ θεμελιώδης νόμος τῆς αἰσθητικῆς ἐπιστήμης, ὁ ἀπαιτῶν ἐν πάσῃ τέχνῃ τὴν εἰς μόνην τὴν ἰδέαν ἀποκλειστικὴν προσήλωσιν τῆς προσοχῆς, καὶ οὐχὶ τὸν διχασμὸν αὐτῆς μεταξύ ταύτης καὶ τῶν ὕλικῶν τῆς παραστάσεως μέσων, ἀδύνατον εἶναι νὰ γράψῃ τις καλλιτεχνικῶς ἑλληνιστί, δι' ἔλλειψιν λέξεων παρερχομένων ἀπαρατηρήτων. Τοιαῦται εἶναι μόναι αἱ καθ' ἑκάστην χρησιμεύουσαι ἡμῖν πρὸς ἔκφρασιν, οὐ μόνον τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, ἐν πάσῃ τῆς ψυχῆς καταστάσει. Πρὸς ἀπεικόνισιν οἰουδῆποτε αἰσθήματος ἀδύνατον εἶναι νὰ χρησιμεύσωσι λέξεις διαφέρουσαι κατὰ ἐν ἰῶτα ἢ μίαν κεραίαν ἐκείνων, τὰς ὁποίας αὐτομάτως ἐκστομιζόμεν ὑπὸ τὸ κράτος εὐρισκόμενοι τοῦ αἰσθήματος τούτου. Ἄλλ' εἰς τὰς πλείστας τούτων ἐνεκόλαψαν ἤδη τῆς γλώσσης οἱ διορθωταὶ τὸ στίγμα τοῦ χυδαίου, τὸ ἐλύον ἐπ' αὐτοῦ τὴν προσοχὴν καὶ καθιστῶν αὐτὰς ἀχρήστους ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ. Αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι τῆς λαλουμένης εὐρίσκονται εἰς τὴν περίπου θέσιν ἄνθρωπος καταδικασθεῖς

δι' ἀδίκου ἀποφάσεως, τοῦ ὁποίου πάντες μὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν ἀθωότητα, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαλείψῃ τὸν ὑπὸ μωροῦ ἢ ἀσυνειδήτου δικαστοῦ στιγματισμὸν. Ταύτας ἀναγκάζεται ὁ συγγραφεὺς ν' ἀποφεύγῃ οὐχὶ ὡς χυδαίας, ἀλλ' ὡς στερηθείσας τὸ προσὸν τοῦ ἀχρόου καὶ ἀπαρατηρήτου. Ἀληθῶς δὲ εὐχρηστοὶ ἀπέμειναν οὕτω μόναι αἱ κοιναὶ τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ λαλουμένη. Ἄλλ' ὅσα δύναται τις νὰ ἐκφράσῃ διὰ τοῦ ἐλλιπεστάτου τούτου λεξιλογίου εἶναι τόσον ὀλίγα, ὥστε ταχέως ἀποκάνει ἀναγκαζόμενος νὰ θυσιάσῃ τὰς πλείστας καὶ πολλάκις τὰς καλλίστας τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ πρὸς ἀποφυγὴν γλωσσικῆς ἀηδίας. Περὶ τοῦ Παγανίνῃ λέγεται ὅτι κατῶρθωσε νὰ θέλξῃ τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ διὰ βιολίου, εἰς τὸ ὁποῖον μία μόνη ἀπέμεινε χορδή. Τοιοῦτό τι ὄργανον κατήντησεν ἐκ τῶν ἀδίκων ἐξοστρακισμῶν καὶ τῆς βυρκολακιάσεως τῶν ἀττικῶν τύπων ἢ γραφομένη γλώσσα. Ἄλλ' οὔτε εὐκολον εἶναι νὰ γίνῃ τις Παγανίνης, οὔτε πιστεύομεν ὅτι κάκεινος δὲν ἤθελε προτιμήσει νὰ φυτεῦν λάχανα, ἂν κατεδικάζετο εἰς ἰσόβιον χρῆσιν μονοχόρδου³.

Ὁ δ' ἕτερος τῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ προλόγου τούτου μνημονευθέντων δύο λόγων περιορίζεται εἰς τὸν ἐξῆς ἀπλούστατον συλλογισμὸν, ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἤθελα δαπανῆσαι, ὅπως γράψω μίαν μόνην μετριωτάτην σελίδα, ἠδυνάμην ν' ἀναγνώσω εἴκοσι τοῦλάχιστον καλλίστας τοῦ Σπένσερ, τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ Ρενάν, τῆς Σάνδ, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Ἀἴνε ἢ τοῦ Τενυσῶνος· ἀκαταμέτρητος δὲ ἤθελεν εἶναι παρ' ἐμοὶ οἴησις ὁ φόβος μὴ ζημιώσω ἐκ τούτου τοὺς, τυχόν, ἀναγνώστας μου, ἐνῶ πρόχειρα εἶναι καὶ αὐτοῖς τῶν συγγραφέων τούτων καὶ πλείστων ἄλλων ἰσαξίων τὰ ἔργα. Τοιαύτην πάντοτε ἀντέταξα ἔνστασιν εἰς τοὺς ζητοῦντας ἄρθρα ὑπὲρ περιοδικῶν, ἐφημερίδων καὶ ἡμερολογίων. Μεταξὺ ὅμως τούτων εὐρέθησαν καὶ τινες κατορθώσαντες δι' ἐκτάκτων ἐκβιαστικῶν μέσων νὰ μὲ μεταβάλωσιν εἰς ἀκούσιον συγγραφέα τῶν ἐν τῷ παρόντι συνεκδοκίμωνων σκαλαθυρμάτων.

ΕΜ. Δ. ΡΟΪΔΗΣ

Ἡ ἕκτασις τοῦ περὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀνοικτοῦ χώρου ὑπελογίσθη ἀκριβῶς ὡς ἐξῆς. Ἀνακτορικὸς κῆπος 192,000 τ. μέτρα. Ζάππειον μέγαρον καὶ οἱ περὶ αὐτὸ κῆποι καὶ ἀγροὶ 144,000· τὸ Ὀλυμπεῖον καὶ τὰ περὶ τὴν πύλιν Ἀδριανοῦ κενὰ 105,000· Ἀκρόπολις καὶ τὸ περὶ αὐτὴν Ὀδεῖον, θέατρον τοῦ Διονύσου καὶ Ἀρειος πάγος 206,000· τὸ Θησεῖον καὶ τὰ περὶ αὐτὸ κενὰ 47,000.

¹ Βλέπε τὰ προλεγόμενα τῆς α' ἐκδόσεως τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

² Εἰς τούτων μ' ἔλεγε προχθὲς, ὅτι τὸν εἰσηγητὴν τοῦ «ἀστείου λόγου» ὀνομάζουσιν οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ «φιλολογικὸν Μακράχην».

³ Τί κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ τί καὶ σήμερον δύναται νὰ γίνῃ, ταῦτα πιθανὸν νὰ ἐκθέσωμεν ἐν προσεχῇ ἡμῶν πραγματείᾳ.